

جدول شماره (۱) میانگین وزن لاشه یک رأس گوساله بره، بز و بزغاله طی سالهای ۱۳۲۸-۵۴ واحد کیلوگرم

۱۳۴۲	۱۳۳۳	۱۳۴۲	۱۳۴۰	۱۳۵۵	۱۳۵۰	۱۳۳۹	۱۳۴۸
۱۸/۹	۱۸/۵	۱۸/۶	۱۸/۹	۱۸/۹۶	۱۸/۲۸	۲۰/۵۴	۱۹/۲
۱۴/۹	۱۳	۱۳/۵	۱۳/۹	۱۳/۶۶	۱۲/۷۷	۱۴/۲۲	۱۴/۱۰

مأخذ مرکز آمار ایران

جدول شماره (۲) تعداد، تولید و میانگین وزن لاشه یک رأس گاو، گوساله و گاو میش در نقاط مختلف جهان در سال ۱۹۸۳

قاره	تعداد (هزار رأس)	میانگین وزن لاشه (کیلوگرم) (تولید ایران)
آفریقا	۲۱۹۳۱	۱۲۰
آسیا	۱۷۷۱۳	۱۲۴
آمریکای شمالی	۵۱۵۸۱	۲۵۲
آمریکای جنوبی	۳۴۹۳۲	۲۰۵
اروپا	۴۶۶۱۸	۲۲۲
اقیانوسیه	۱۲۳۵۰	۱۶۹
شوروی*	۳۶۰۰۰	۱۷۳
جهان	۲۴۴۵۲۷	۱۶۶
کشورهای توسعه یافته	۱۵۷۰۰۴	۲۱۸
کشورهای در حال توسعه	۸۵۵۲۳	۱۵۸
ایران	۷۶۱	۱۱۳

* بخش از قفقاز است.

مأخذ: F.A.O. monthly bulletin of statistics - 1984

جدول شماره (۳) شاخص خاره فروری نسبت گوشت قرمز طی سالهای ۱۳۵۲-۶۴

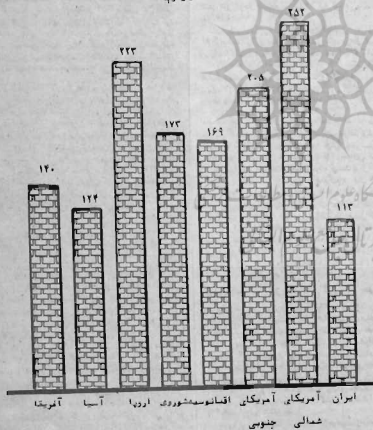
سال	شاخص قیمت
۱۳۵۲	۸۷/۹
۱۳۵۳	۱۰۰
۱۳۵۴	۱۰۶/۸
۱۳۵۵	۱۲۲/۹
۱۳۵۶	۱۵۰/۹
۱۳۵۷	۱۶۲/۳
۱۳۵۸	۲۰۸/۲
۱۳۵۹	۳۱۲/۹
۱۳۶۰	۴۲۲/۹
۱۳۶۱	۵۰۹
۱۳۶۲	۵۵۰
۱۳۶۳	۵۵۸

مأخذ: بانک مرکزی - اداره بررسیهای اقتصادی

نمودار میانگین وزن لاشه یک رأس گاو، گوساله و گاو میش

در نقاط مختلف جهان - سال ۱۹۸۳

(واحد کیلوگرم)

عدم وجود یک سیاست مشخص دامی در کشور رهایی جز

انتخاب سیاست واردات گوشت برای

عابالی نمی گذارد و تأمین گوشت

قرمز مورد نیاز جامعه را با نوسانات

بازار جهانی گوشت گره خواهد زد.

۶۵ درصد گوشت قرمز

تولیدی کشور در سال ۱۳۶۲ به طور

غیرمجاز و بدون رعایت هواپط

بهداشتی، کشتار و به مصرف رسیده

است.

یک جمع بندی کوتاه از

وضعیت امکانات صنعتی در بخش

شیر در پیش از انقلاب نشان می دهد

که طی یک دوره ۳۰ ساله مجموعاً

۳۳ کارخانه در این زمینه احداث شده

است.

جدول شماره (۲) - امار تولید حیوانات شیری در نقاط مختلف جهان در سال ۱۹۸۲

نام قاره	گاو	گاویش	گوسفند	بز	حصص شیر تولیدی	تولید سرانه شیر (لیتر)	تولید سرانه شیر (گالون)
آفریقا	۱۰۹۱۲	۱۳۰۰	۳۳۵	۱۸۸۲	۱۹۹۵	۲۹	۳
آسیا	۳۵۱۲	۲۰۲۱۲	۲۸۱۲	۲۵۶۶	۷۲۸۲	۱۵۱	۱۶
آمریکای شمالی و مرکزی	۸۰۲۵۱	-	-	۲۵۱	۸۰۲۰۸	۱۶۲	۱۶
آمریکای جنوبی	۲۲۸۲	-	-	۱۶۶	۲۱۰۲	۱۸	۲
اروپا	۱۵۲۹۱	۹۲	۲۲۹۱	۱۶۵۸	۱۸۰۰۰	۲۸۵	۲۸
شمالی	۹۳۰۰	-	۱۰	۳۰	۱۳۲۰	۱۶۲	۱۷/۵
جهان	۲۱۵۸۲	۲۱۸۲۷	۸۲۲۲	۲۵۰۲	۱۶۲۲۲	۱۰۲	۱۰۰
توسعه یافته	۲۳۶۷۵	۹۲	۲۳۹۱	۲۰۱۲	۸۲۲۲۲	۲۷۰	۲۷
در حال توسعه	۲۲۹۱۲	۲۱۷۳۲	۱۵۳۲	۵۹۰	۱۳۲۷۲	۲۲۰	۲۲
بروز	۱۶۵	۳۹	۶۰۵	۲۲۲	۱۶۳۷	۵۱	۵/۵

F.A.O. Production yearbook 1984

★ برآورده از فائو است

❁ میانگین وزن لاشهٔ گاو و گوساله و گاو میش در ایران ۸۳ کیلوگرم کمتر از میانگین جهانی آن (۱۹۶ کیلوگرم) است.

❁ در شرایط فعلی ضرورت تشکیل تعاونیهای جمع آوری شیر و گسترش صنایع لبنیات سازی در اشکال خرد بیش از پیش احساس می شود

است. از طرفی متوسط معدل شیردهی یک رأس گاو در ایران ۲۶ کیلوگرم بیشتر از کشورهای درحال توسعه و ۱۳۴۸ کیلوگرم کمتر از متوسط معدل شیردهی یک رأس گاو در جهان است.

مصرف شیر و فرآورده های لبنی

متوسط مصرف سرانه شیر در سال ۱۹۸۲ در دنیا ۱۰۹ کیلوگرم بوده که کشورهای در حال توسعه با مصرفی معادل ۲۷ کیلوگرم در سال بسیار کمتر از سرانه جهانی مصرف کرده اند و این در حالی است که کشورهای توسعه یافته با ۳۸ کیلوگرم در سال بیش از سه برابر متوسط مصرف جهانی روزنیک به ۱۰ برابر کشورهای در حال توسعه شیر مصرف کرده اند.

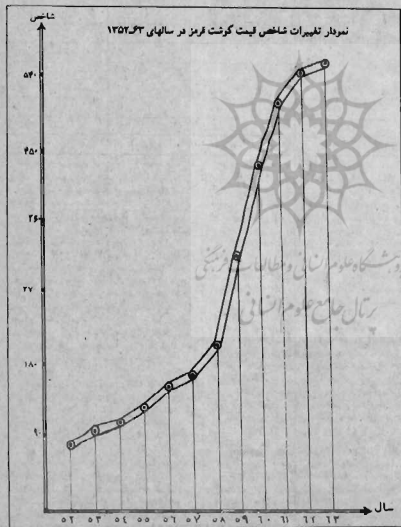
در بین قاره های مختلفه قاره اقیانوسیه با مصرف سرانه ای معادل ۵۵۸ کیلوگرم در سال بیشترین و قاره های آسیا و آفریقا با مصرف سرانه ۲۷ کیلوگرم (۷۷ کیلوگرم کمتر سرانه مصرف جهانی) کمترین مصرف شیر را دارند. مصرف سرانه شیر در آمریکای شمالی و مرکزی و آمریکای جنوبی به ترتیب معادل ۲۰۲ و ۹۱ کیلوگرم بوده است و شوروی نیز با مصرف سرانه ای معادل ۲۵۵ کیلوگرم و قاره اروپا با مصرف سرانه ۳۸۹ کیلوگرم هر کدام به تنهایی سهم بالایی در مصرف شیر در سطح جهان را به خود اختصاص داده اند.

بنابر امار سازمان خواربار کشاورزی (فائو) مصرف سرانه شیر در ایران ۲۵ کیلوگرم است که در مقایسه با کشورهای در حال توسعه و همچنین قاره های آسیا و آفریقا، مصرف بیشتری است. از طرفی نیز تولید و پخش لاکتوز با سرانه ای معادل ۲۳۲ و ۲۰۲ کیلوگرم عمده ترین کشورهای مصرف کننده شیر در دنیا هستند.

تاریخچه صنعت شیر و فرآورده های لبنی

تاریخچه صنعت شیر و فرآورده های آن (پنیر، کره، ماست...) در ایران به سال ۱۳۲۶ بازمی گردد. در آن سال اولین واحد صنعتی به نام لبنیات سازی آسترگه و سپس در همان سال کارگاه «دهد» و در سال ۱۳۲۸ کارخانه شیر پاستوریزه «دانه» در تهران تأسیس شد که مهم به سزائی در مدرنیزه کردن صنعت شیر ایران داشت. امر سه واحد آن تعطیل می باشد.

در سال ۱۳۲۹ حیاتی از طرف سازمان خواربار جهانی (فائو) و بدستف جهت بررسی امکانات احداث واحدهای صنعتی شیر پاستوریزه به ایران آمدند که به دنبال آن با همکاری سازمان برنامه و وزارت بهداشتی طرح احداث

نام قاره	آسیا	آمریکای شمالی	آمریکای جنوبی	اروپا	اقیانوسیه	شمالی	ایران*	جهان	کشورهای در حال توسعه	کشورهای توسعه یافته	کشورهای توسعه یافته
تعداد حیوانات شیری	۲۲۹۲۲	۵۱۱۵۸	۲۲۷۸۸	۲۲۶۰۳	۵۰۸۱۷	۳۸۸۸	۲۲۹۰۰	۲۲۱۰۵۶	۱۰۷۵۲۲	۱۱۲۰۰۲	
معامل شیوهی پستان گاو	۹۸۸	۲۷۷	۲۲۲۲	۱۷۰	۳۳۸۸	۳۵۰۶	۲۲۲۱	۲۰۲۵	۲۷۱	۳۳۰۱	

F. A. O Production Yearbook 1984. ملاحظه

* تخمین از سازمان فائو است

جدول شماره ۴۶ تولید شیر* و فرآوردهای لبنی و معرفه سزانه پاره‌ای از کشورهای جهان در سال ۱۳۸۲

نام کشور	شیر تولیدی (هزار تن)	انواع پنیر تولیدی (تن)	کره و روغن (تن)	مصرف سرانه (کیلوگرم)
آمریکا	۶۱۲۳۶	۲۲۰۲۰۰	۵۰۸۰۰۰	۲
برزیل	۱۰۰۵۰۰	۵۱۱۵۰	۷۰۰۰۰	۰/۵
کوبا**	۱۱۰۰۰	۱۳۸۲۷	۱۱۲۹۱	۱/۳
نیکاراگوا	۱۲۵	۸۰۹۵	۱۸۹۲	۲/۵
افغانستان**	۹۰۰	۱۰۲۴۰	۱۲۶۰۰	۰/۸
ایران**	۱۹۸۱	۱۰۰۲۳۴	۶۱۷۲۰	۲/۲
پاکستان	۹۸۰۵	-	۳۲۷۵۵۰	۲/۲
ترکیه	۵۸۰۵	۱۳۲۰۰	۱۲۳۰۰	۳
ژاپن	۷۱۲۰	۷۰۰۰۰	۷۵۰۰۰	۱
رومانی	۳۵۵۵۰	-	۷۲۰۰۰۰	۱
سوئیس	۲۲۵۰	۱۰۵۵۰۰	۲۹۰۰۰۰	۲
شوروی	۱۳۲۳۰	۱۶۵۹۰۰۰	۱۶۱۰۰۰۰	۲
یوگسلاوی	۲۲۲۰	۱۲۰۰۰	۱۲۰۰۰	۰/۵
آلمان غربی	۲۶۱۳۲	۸۷۲۰۵۰	۵۷۲۰۰۰	۱
استرالیا	۶۱۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۱۸۹۵۰	۱۰
دانمارک	۵۲۳۶	۳۸۵۵۰۰	۱۰۲۲۰۰	۲۰
نیوزیلند**	۷۵۰۰	۱۵۰۰۰	۲۸۵۰۰۰	۴۱

F. A. O Production Yearbook Vol. 38 - 1984. ملاحظه

* تولید شیر شامل انواع دامهای شیری می باشد. ** برآورد از سازمان فائو است

کشور در دست نیست و به همین خاطر نمی توان امارت معطوفت از میزان تولید ارائه داد ولی هاریت تولیدی شیر خام و شیرهای ساخته ی کارخانجات شیر پاستوریزه کشور در حال حاضر ۳۱ هزار تن است که میزان شیر خام جذب شده توسط کارخانجات شیر پاستوریزه از ۸/۵ درصد تولید شیر کشور در سال ۱۳۸۲ (۱۸۵ هزار تن) به درصد در سال ۱۳۸۲ (۱۷۲ هزار تن) رسیده است و این مقایسه در دوران انقلاب یعنی از سال ۵۷ تا ۶۷ درصد معادل ۲۲۶ درصد افزایش یافته است (۶۰ درصد معادل ۱۷۲ هزار تن) پس رفاهی معادل ۵ درصد را نشان می دهد (۳۸)

تقلید نامناسب دام و گوساله عرضه در اندازه های بزرگ و شیر نامی از بیماری های واگیر (صمیمه برون نظام بهداشت دام، اصلاح نژاد نیمه پند علم پرورش و جایگزین شدن گاو و گاوهای اصلاح شده به جای گاوهای بومی، نامر - منحصم - بالا رفاهی بیماری شیر برآورد عدم مدیریت صحیح در کارخانجات شیر پاستوریزه، عدم تشکیل شرکت های تعاونی تولید کنندگان شیر، نبود مراکز جمع آوری شیر در نقاط مستعد و - باعث شده است که شیر خام کمتری از شیر خام تولیدی کشور عاید کارخانه های شیر پاستوریزه کشور بشود و خود راه به شیر پاستوریزه ساخته می شود، روغن و کره وروانی از کشورهای خارجی) بعد (۳۹)

پایان بخش مضمون برنامه رفاهی از یک سو جهت تولید و فرآورده های لبنی را در بازار مصرف افزایش داده و باعث ایجاد آلودگی و بیماری های غیر بهداشتی در فرآورده های شیر و شرد می شود و به بهداشت دیگر صنعت شیر را به مراد اولیه و راسته تر خواهد کرد. کارخانه

پاستوریزه کرمان نصب و مورد استفاده قرار گرفته است. مامی کارخانجات شیر پاستوریزه و استرلیزه در عیالان، گیلان، کرمان، زنجان، همدان، لرستان و خوزستان که در حال حاضر تکمیل شده اند. در آینده بعد از تکمیل مرید بهیاری فرای خواهد گرفت. ضرورت بهداشتی کردن فرآورده های شیری و جلوگیری از بیماری های سیاه زخم، تب مالت، و دیفتری، سل و حبسه ناشی از مصرف شیر و فرآورده های آن ایجاد می کند که تولید و

صل آوری کیفیت از مراحل ابتدایی و سنتی به مرحله پیشرفته و مجهز امروزی منحصر نشود تا فرآورده های متعده با رعایت اصول بهداشتی و استانداردهای ملی تهیه شده و نهایت مصرف آنها توسعه پیدا کند. با سازی شیر با روش های دیاستوریزاسیون و دیاستریلیزاسیون از جمله مستاوردهای پیشرفت های امروزی صنعت شیر و لبنیات سازی است که همین از بین بیماری های فوق کیفیت و کیفیت نگینار - مسوسان شهری را نیز افزایش خواهد داد. دربارن بخش علمی از تولیدات شیر خام به روش سنتی و قدیمی در شهرها و روستاهای دور افتاده تهیه می شود که این شیوه بهره براری بسبب می شود که شیر و فرآورده های آن به صورت غیر سالم و غیر بهداشتی به دست مصرف کننده برسد.

مجروح شیر تولیدی حاصل از دامهای شیری (گاو، گاو شیری، بز و گوسفند) نشان می دهد که بیش تن سهم تولید شیر از طریق شیر گاو (مصرف کل تولید) و کمترین آن (مصرف) از شیر گاو میش بدست می آید. سهم شیر گوسفند و بز به ترتیب ۲۵ و ۲۰ درصد از کل شیر تولیدی در سطح کشور است. لازم به تذکر است که رقم کل شیر تولیدی

کارخانه شیر پاستوریزه تهران در سال ۱۳۳۲ با هاریت ۶۵ تن در روز اجرا شد و در پی آن در سال ۱۳۳۹ کارخانه شیر پاستوریزه پاک به هاریت سه تن در ساعت تأسیس شد. در طول برنامه عمرانی دوم (تا آخر سال ۱۳۴۱) سه واحد دیگر در لریز، رشت و اهلان تأسیس شدند و به دنبال آن در طول برنامه عمرانی سوم (۴۶ - ۱۳۳۲) شش واحد در کرمان، ساری، مشهد، اصفهان، اهواز و شیراز و در طول برنامه عمرانی چهارم (۱۳۳۷-۵۱) نیز شرکت های صنایع شیر تأسیس شد که همین زیر پوشش داشتن کارخانه پاستوریزه تهران، دو واحد در تبریز و شیراز را نیز در اختیار گرفت و بعد از آن بخش خصوصی نیز یک واحد در ارومیه تأسیس کرد. در برنامه عمرانی پنجم (۱۳۵۶-۱۳۵۹) واحد های کشت و صنعت اراک، پیر اقم ارمیدل و ملای تهران (می ماس) توسط بخش خصوصی و شیر پاستوریزه و استرلیزه مشهد، تبریز، اصفهان و شیراز از طریق شرکت سهامی تهیه و توزیع شیر (وابسته به وزارت کشاورزی) ایجاد می شدند.

هی جنب بندی کوتاه از وضعیت امکانات صنعتی در بخش شیر و فرآورده های آن در پیش از انقلاب نشان می دهد که طی یک دوره ۳۰ ساله که از فعالیت این صنعت می گذرد که مجموعاً ۲۳ کارخانه با هاریت های متفاوت احداث شده که جمع کل هاریت تولیدی آنها سالانه معادل ۲۲۴۹ هزار تن بوده است. (۳۷)

در سال ۵۷ کارخانه های که در طول برنامه پنجم تأسیس مانده بودند ۲۱ (واحد) تکمیل و مورد بهره برداری قرار گرفتند. در اواخر سال ۵۸ شرکت تهیه و توزیع شیر ایران در شرکت سهامی صنایع شیر ایران اقدام شد (با تصویب شورای انقلاب) و در سال ۱۳۶۱ کارخانه شیر پاستوریزه و

زیر نویس ها

۳۰ بررسی سهابل گوشت قرمز و امکانات رسیدن به حد خودکفایی - وزارت کشاورزی - معاونت دام - مرداد ماه ۱۳۶۰

۳۱ گوشت - از سری بررسیهای کالای - موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی - مرداد ۱۳۶۲

۳۲ بررسی تولید و مصرف گوشت قرمز در کشور (۶۰) - ۱۳۶۰ - سازمان برنامه و بودجه مهندست پرورین - ۱۳۶۰

۳۳ از اوایل سال ۶۲ با سیاست طرح هدفنگی خرید دام - بخش واردات دام زنده به کشور قطع شد - ۱۳۶۰

۳۴ نشریات آمار بازرگانی خارجی ایران طی سالهای (۵۶ - ۱۳۶۲) - اداره گمرک ایران

۳۵ سیف (CIF) و فورب (FOB) در اصطلاح بازرگانی است که اولی

یعنی پرداخت کلیه هزینه ها از مبدأ تا مقصد (بجز هزینه بیمه) برعهده فروشنده است و دومی یعنی پرداخت کلیه

هزینه ها از مبدأ تا مقصد برعهده خریدار است.

۳۶ رچوع شود به منبع شماره ۳۱ - وزارت گرایش صنایع معد فلزایی کشور - وزارت صنایع تیرماه ۱۳۶۲

۳۸ آمار عملکرد شرکت سهامی صنایع شیر ایران - سال ۱۳۶۲

۳۹ بررسی تجربه و تحلیل صنعت شیر ایران - مهندس حسین خامنه ای - وزارت صنایع (معاونت صنایع فلزایی و قند) اسفند ۱۳۶۲

۴۰ همان منبع

است، موادی از قبیل اسپیندین، بکس، سود کانتیک، ترکیبات کالر، مواد تیز کننده و نسکهای سلفاماز لعینت بیشتری برخوردارند. در اینجا دوباره اشاره می شود که وابستگی کارخانجات شیر کشور به مواد معدنی مصری و طبره مصری کمتر است و در حدود ۲۰ درصد می باشد. (۴۰)

بنابراین در حال حاضر صنعت شیر کشور مانند بقیه صنایع وابستگی شدیدی به مواد اولیه وارداتی برای گوشت کار و تولید خود به خارج دارد و زحمت بعد از انقلاب در زمینه کاهش وابستگی و تلاش برای خود بستگی صنایع کارهایی صورت گرفته است اما فاصله وابستگی تا بی نیازي و با وابستگی حداقل به قهیری زیاد است که طی کردن آن به راحتی غیرممکن نیست. در این میان تلاش های مستمر همراه با یک برنامه ریزی صحیح در مقیاس ملی می تواند گشای نخست توسعه چند منظوره را بی زبری نماید.

در شرایط فعلی که بخش عمده ای از شیر خام را روشهای سنتی و ابتدایی و بطور پرآکنده در سایر نقاط کشور (پروژه مناطق روستایی) تولید می شود ضرورت تشکیل «تعاونیهایی جمع آوری شیر» و گسترش صنایع لبنیات سازی (شیر، کره، .....) در اشکال خرد بیش از پیش احساس می شود.

بوجود آمدن اتحادیه های جمع آوری شیر خام ضمن اینکه نقش مهمی در افزایش شیر و مصرف بهداشتی آن در کل جامعه دارد تولید ملی را نیز پلا خواهد بود و می تواند برای شرهای کم درآمد جملعه روستایی نیز ایجاد اشتغال کند.

ادامه دارد

های شیر پاستوریزه کشور در حال حاضر به ترکیبی از مواد عمده و غیر عمده مصری، هروف و مواد بسته بندی و همچنین مواد شیمیایی مصری، خارجی وابسته صنعت مواد عمده مصری شامل شیرتیکه، کره و روغن می باشد که وابستگی آن ها به واردات ۹۶ درصد است. مواد غیر عمده مصری نیز تا ۹۹ درصد از طریق واردات تهیه می شوند که عمده مواد آن را کاکائو، مایه پنیر، اسانسها و استایزورها تشکیل می دهند. البته لازم به توضیح است که مسأله وابستگی به نسکیک تهیه مواد منظر قرار نگرفته و فقط درصد وزنی مواد وارداتی مورد نظر واقع شده است.

در زمینه هروف و مواد بسته بندی نیز به اجبار موادی از قبیل پاکت های مختلف شیر، کیسه های پلاستیکی شیر، گرانول پلی اتیلن برای تهیه بطریهای پلاستیکی، نوار پلی استارین جهت تهیه انواع مختلف لیوانهای پلاستیکی، شیشه های شیشه، کارتن ها، سبدهای پلاستیکی، نوارهای آلومینیومی برای درب شیشه ها و بسته بندی کره و مارگارین، نوارهای پلاستیکی، نسکهای درب شیشه ها و انواع قاشق های چوبی و پلاستیکی مخصوص بستنی از خارج وارد می شوند.

وابستگی کارخانجات شیر پاستوریزه به موادی از قبیل پاکت های شیر، گرانول پلی اتیلن و نوار پلی استارین و نوار های آلومینیومی در مقایسه با سایر مواد بیشتر بوده و میزان آن بالغ بر ۶۰ تا ۷۰ درصد می شود، ولی در بقیه مواد میزان وابستگی از ۲۰ تا ۵۰ درصد تجاوز نمی کند.

در بین مواد شیمیایی مصری که کاربرد آنها در شنشویی دستگاهها و ماشین آلات، کفک سالن ها و احیایات آزمایشگاهی کارخانه های شیر پاستوریزه